

ภูเก็ต: พื้นที่แห่งการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นจีน

Phuket: The Area of Creating a Chinese Identity

ปัทมาสน์ พิณนุกุล^{1*}, เมตตา ศิริสุข¹, และ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์¹

Patamas Pinnukul^{1*}, Mateta Sirisuk¹, and Supachai Singyabuth¹

Abstract

This article is part of research on Chinese art and culture in Phuket. It is a part of the study of the Phuket provincial area on the physical areas and their meanings to the first group of pioneers as well as the social space that is meaningful to the Chinese and various ethnic groups and the imaginary area of creating Chinese identity in Phuket. This is qualitative research using studying amount of information, documents and various evidence, participation and non-participation observation as well as in-depth interviews with Chinese sages, including those involved in performing rituals in the Chinese shrines analyzed and presented in terms of descriptive research results.

The result of the research revealed that Phuket is rich in natural resources, located on the old shipping route in the Indian Ocean, known to sailors, attracting people to come to benefit and settle down until the original group somewhat retreated away. With the demand for tin ore various overseas Chinese people migrated and became laborers in the production process until it has become a

¹สาขาวิชาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150

¹Fine and Applied Arts Research, Program Faculty of Fine Arts, Maha Sarakham University, Khamriang Sub-District, Kantarawichai District, Maha Sarakham Province 44150

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: patamas.p@outlook.co.th)

รับบทความวันที่ 13 พฤษภาคม 2563 แก้ไขวันที่ 1 กรกฎาคม 2563 รับลงตีพิมพ์วันที่ 13 กรกฎาคม 2563

city and society occupied by Hokkien Chinese people. Consequently, Chinese groups of people brought cultural traditions and rituals with their identity greatly expressed in the Chinese shrines, established their communities and passed on the beliefs to their Thai-Chinese descendants who greatly influenced subsequent generations. They developed and built additional shrines, continued traditions and the rituals that are common in the shrines today through the great making of Phuket as an imaginary area, showing such a Chinese identity that it has become a cultural capital of tourism well-known to the world over.

Keywords: Areas of Identity Creation, Chinese Identity

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยด้านศิลปะและวัฒนธรรมจีนในจังหวัดภูเก็ต เป็นส่วนของการศึกษาพื้นที่จังหวัดภูเก็ตในประเด็นพื้นที่ทางกายภาพและความหมายที่มีต่อกลุ่มคนยุคแรก พื้นที่ทางสังคมอันมีความหมายต่อกลุ่มคนจีนและกลุ่มชนต่าง และพื้นที่จินตนาการแห่งการสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ความเป็นจีนในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึกปราชญ์ด้านวัฒนธรรมจีน และผู้เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า นำมาวิเคราะห์และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า ภูเก็ตมีพื้นที่ทางกายภาพที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และตั้งอยู่ในเส้นทางการเดินเรือสายเก่าในมหาสมุทรอินเดีย จึงเป็นที่รู้จักของนักเดินเรือและมีผู้คนแวะเวียนกันเข้ามาใช้ประโยชน์และตั้งถิ่นฐาน จนกลุ่มคนดั้งเดิมต้องถอยร่นออกไป และความต้องการแร่ดีบุกซึ่งเป็นสินทรัพย์ในพื้นที่ ทำให้คนจีนโพ้นทะเลกลุ่มต่าง ๆ อพยพเข้ามาเป็นแรงงานในขบวนการผลิต จนเกิดชุมชน เมือง และสังคมที่มีชาวจีนเชื้อสายฮกเกี้ยนเป็นคนหมู่มากในพื้นที่ ซึ่งคนจีนกลุ่มต่าง ๆ ได้นำวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมอันมีอัตลักษณ์ มาแสดงออกในพื้นที่ศาลเจ้าที่ได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นในชุมชนของตน และส่งต่อความเชื่อมายังลูกหลานที่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนในรุ่นต่อ ๆ มา ที่ได้ร่วมกันปรับปรุงพัฒนาและสร้างศาลเจ้าเพิ่มเติม รวมทั้งยกระดับประเพณีและพิธีกรรมที่ร่วมกันปฏิบัติในศาลเจ้าให้มีความยิ่งใหญ่ ทำให้ภูเก็ตเป็นพื้นที่จินตนาการที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นจีนอันโดดเด่น และกลายเป็นทุนด้านวัฒนธรรมการท่องเที่ยวที่ผู้คนทั่วโลกรู้จักเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: พื้นที่แห่งการสร้างอัตลักษณ์ ความเป็นจีน

บทนำ

ภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวระดับโลก ได้รับการขนานนามว่าเป็น “ไข่มุกอันดามัน” ไม่ใช่เพียงเพราะมีศักยภาพทางธรรมชาติที่สวยงาม แต่ยังมีแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณีที่น่าสนใจ ซึ่งจังหวัดภูเก็ตมีลำดับของพัฒนาการเรื่อยมาตั้งแต่สมัยที่เรียกว่า “จิงซีลอน” ที่มีชนชาติต่าง ๆ ผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาครอบครองและแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ แต่ความเป็นกลุ่มก้อนของคนจีนโพ้นทะเลที่หลั่งไหลเข้ามาในพื้นที่ ทำให้เกิดพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และประเพณีที่เด่นชัด โดยคนจีนโพ้นทะเล หรือกลุ่มคนจีนที่อพยพออกไปทำมาหากินในต่างประเทศในช่วงรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กลุ่มที่อพยพเข้ามาในจังหวัดภูเก็ตมาจากมณฑลฮกเกี้ยน (ฟูเจี้ยน) มณฑลกว่างตุง (กว่างตง) มณฑลกว่างสี และมณฑลไหหลำ (ไห่หนาน) ซึ่งแต่ละกลุ่มมีชื่อเรียกตามสำเนียงภาษาที่ใช้ เช่น กลุ่มคนฮกเกี้ยน กลุ่มคนกว่างตุง และกลุ่มคนไหหลำ เป็นต้น ส่วนสาเหตุการอพยพย้ายถิ่นฐานเกิดจากหลายปัจจัย ที่สำคัญคือความอดอยากจากภัยธรรมชาติ ปัญหาความวุ่นวายทางการเมือง การปกครองภายในประเทศจีน และภัยคุกคามจากชาติตะวันตกที่รุกรานดินแดนฝั่งทะเลตอนใต้ของจีน โดยเข้ามาค้าขายและใช้แรงงานในกิจการเหมืองแร่ดีบุกซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะในช่วงที่อังกฤษขยายอาณานิคมครอบครองเกาะปีนัง มีชาวจีนจากเกาะปีนังหลั่งไหลเข้ามาเป็นกรรมกร หรือกุลิเหมืองแร่ในจังหวัดภูเก็ต เพราะแรงงานที่เป็นคนพื้นถิ่นในจังหวัดภูเก็ตมีไม่เพียงพอ (Kaentakhian, n.d.) และมีการไปรับคนจีนจากประเทศจีนเข้ามาทำงาน ทำให้มีคนจีนจำนวนมากอาศัยอยู่ในพื้นที่ภูเก็ต (Manujuntharat, interview, 2017)

ภูเก็ตจึงเป็นพื้นที่ในการสร้างตัวตนของกลุ่มคนจีนจำนวนมาก และการขยายสังคมของคนจีนในจังหวัดภูเก็ตโดยการแต่งงานกับคนพื้นเมือง ทำให้เกิดคนรุ่นลูกที่เรียกกันว่า “บาบา” ซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นแรก และมีลูกหลานสืบต่อเป็นคนไทยเชื้อสายจีนในรุ่นต่อมา ที่ได้ผ่านการกลมเกลียวและสืบทอดความเป็นจีนของบรรพบุรุษไว้ตลอดมา มีการพัฒนาปรับปรุงศาลเจ้าหรือที่คนภูเก็ตเรียกว่า “ฮำม” ในพื้นที่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษ และจัดตั้งศาลเจ้าใหม่ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อบูชาองค์เทพเจ้า และบูชาบรรพบุรุษ รวมทั้งจัดงานประเพณีต่าง ๆ ตามความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ศาลเจ้าจึงเป็นพื้นที่สำคัญในการแสดงออกร่วมกันของกลุ่มคนจีนในอดีต และกลุ่มลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบัน เป็นทั้งพื้นที่ในมิตินามธรรม และรูปธรรมที่มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่มีความโดดเด่น ซึ่ง Feungfusakul (2000) กล่าวถึงพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ว่า พื้นที่ในมิตินามธรรม คือ วิถีคิด และความรู้สึกภายในจิตใจที่ไม่อาจแยกออกจากมิติรูปกระทำที่เป็นเรื่องของการจัดการ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่ใน 2 มิติเชื่อมโยงกัน โดยใช้หมโนทัศน์ของอำนาจ และการนิยามเมื่อให้ความหมายสิ่งต่าง ๆ ด้วยการนิยามจำเป็นต้องลากเส้นแบ่ง สิ่งนั้นออกจากสิ่งที่มี การสร้างอัตลักษณ์แก่สิ่งต่าง ๆ จึงสำคัญต่อการสร้างพื้นที่ของความแตกต่าง และการลากเส้นพรมแดนเสมอ วิถีคิดเชิงพื้นที่จึงไม่อาจแยกออกจากการรับรู้เกี่ยวกับตัวตน และการจัดระยะห่างระหว่างตัวเรากับสิ่งอื่น พื้นที่ในมิติที่เป็นมโนภาพแสดงออกให้เห็นในระบบกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ และภาพความจริง

ของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งเชื่อมโยงกับมิติที่เป็นการปฏิบัติการ และการจัดการพื้นที่ด้วย

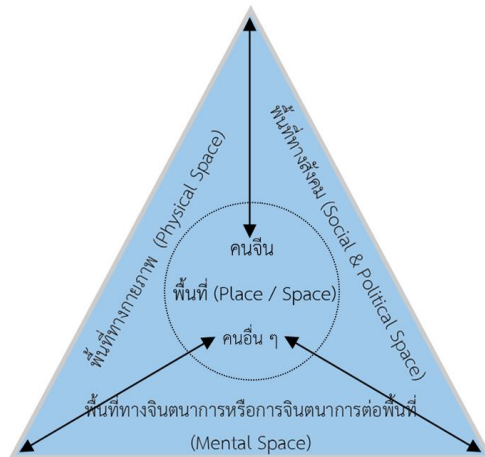
ดังนั้น เพื่อการเข้าถึงโลกทัศน์ในการสรรค์สร้างและการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมของบรรพชนคนจีนที่ยังคงปฏิบัติสืบต่อมาในกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต การทำความเข้าใจความสำคัญของพื้นที่เกาะภูเก็ตตั้งแต่อดีต และพัฒนาการของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มคนจีนโพ้นทะเลที่มีจำนวนมากกว่าคนกลุ่มอื่นจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงกำหนดเป้าหมายการศึกษาพื้นที่เกาะภูเก็ตกับการสร้างตัวตนของกลุ่มคนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาครอบครอง และแสวงหาประโยชน์ในพื้นที่ รวมทั้งปรากฏการณ์ทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มคนจีนซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่ได้สร้างชุมชนและเมือง รวมทั้งจัดตั้งศาลเจ้า เพื่อการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่ยังคงมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน จนทำให้เกาะภูเก็ตเป็นพื้นที่แห่งการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นจีน และเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่อยู่ในความทรงจำของผู้คนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพื้นที่ทางกายภาพของจังหวัดภูเก็ต และความหมายที่มีต่อกลุ่มคนยุคแรกในจังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาพื้นที่ทางสังคมของจังหวัดภูเก็ตอันมีความหมายต่อกลุ่มคนจีน และกลุ่มชนต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ต
3. เพื่อศึกษาพื้นที่จินตนาการแห่งการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นคนจีนในจังหวัดภูเก็ต

กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องพื้นที่ (Place/Space) ของ อังรี เลอแฟบว์ (Henri Lefebvre) ซึ่งเกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) พื้นที่ทางสังคม (Social & Political Space) และพื้นที่ทางจินตนาการหรือการจินตนาการต่อพื้นที่ (Mental Space) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันมาปรับใช้ในการวิเคราะห์ ในมุมมองศักยภาพของพื้นที่จังหวัดภูเก็ตในการเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ และมีพื้นที่ทางสังคมของผู้คนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการผลิต การสร้างสังคม และอุดมคติทางสังคม รวมถึงมุมมองพื้นที่จินตนาการในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นจีน โดยเน้นพื้นที่ศาลเจ้าในฐานะพื้นที่แห่งการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เด่นชัดเป็นสำคัญ ดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **พื้นที่จินตนาการแห่งการสร้างสรรค์** หมายถึง พื้นที่ศาลเจ้าจีนในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการแสดงออกทางความเชื่อร่วมกันของกลุ่มบรรพบุรุษชาวจีนในอดีต และกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนตลอดจนคนไทยเชื้อสายอื่น ๆ ในปัจจุบัน
2. **อัตลักษณ์ความเป็นจีน** หมายถึง วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีลักษณะโดดเด่นซึ่งแสดงออกตามความเชื่อของบรรพบุรุษชาวจีนผ่านพื้นที่ศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต และยังคงได้รับการสืบสานโดยคนไทยเชื้อสายจีนมาจนถึงปัจจุบัน

วิธีการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นศึกษาพัฒนาการของพื้นที่จังหวัดภูเก็ตในมุมมองด้านกายภาพ ด้านสังคม และด้านจินตนาการ โดยการศึกษาจากเอกสาร หลักฐานต่าง ๆ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกด้าน และเพื่อใช้เป็นพื้นฐานความรู้ในการศึกษาภาคสนาม มีทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เป็นการศึกษาเชิงประจักษ์ในพื้นที่ศาลเจ้าในปี พ.ศ. 2560-2561 รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า ประชาชนด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจีนในพื้นที่ โดยใช้เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ ในการบันทึกข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดในจุดประสงค์ของการวิจัย พร้อมนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ภูเก็ต : พื้นที่แห่งการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นจีน ด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ โดยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประเด็น ของการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่ทางกายภาพของจังหวัดภูเก็ต และความหมายที่มีต่อกลุ่มคนยุคแรก

ภูเก็ต เดิมมีการเรียกขานหลายชื่อ เช่น แหลมตะโกลา มนิคราม จังซีลอน ภูเก็ต สิลัน ถลาง พังงา เป็นต้น Department of Mineral Resources Ministry of Natural Resources and Environment (2013) กล่าวถึงพื้นที่ของภูเก็ตว่า เป็นเกาะที่เกิดจากร่องน้ำระหว่างจังหวัดภูเก็ตและพังงา เรียกว่า “ช่องแคบปากพระ” ซึ่งมีลักษณะเป็นร่องน้ำแคบ ๆ สอดคล้องกับ Fine Arts Department (1989) ที่กล่าวถึงนักเดินเรือชาวอังกฤษชื่อ โทมัสฟอร์เรสต์ (Thomas Forrest) เดินเรือจากอินเดียมายังหมู่เกาะมะริด โดยจอดเรือที่เกาะถลาง (ภูเก็ต) ผ่านแหลมจังซีลอน (Junk Ceylon) ได้เขียนรายงานในเอกสารว่า เกาะถลางมีพื้นที่สภาพเป็นแหลม ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของอ่าวเบงกอล แยกตัวออกจากผืนแผ่นดินใหญ่เกิดเป็น “ช่องแคบ” ซึ่งช่องแคบตอนเหนือสุดกลายเป็นท่าเรือ เรียกว่า “ปากพระ” เป็นเกาะที่มีทรัพยากรธรรมชาติหลากหลาย มีพื้นที่ราบที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก มีพื้นที่ป่าชายเลน รวมถึงมีลำคลองน้อยใหญ่หลายสาย โดยเฉพาะลำคลองสายหลัก คือ คลองบางใหญ่ที่เรือสำเภานาดใหญ่แล่นผ่านเข้าออกสู่ใจกลางของเกาะได้ จึงกลายเป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่สำคัญ ทำให้มีท่าเทียบเรือต่าง ๆ ในตัวเมืองภูเก็ต และที่สำคัญ คือ มีความอุดมสมบูรณ์ของแร่ธาตุในพื้นดิน

กลุ่มชนดั้งเดิมที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะภูเก็ตมี 2 กลุ่ม คือ พวก “เงาะ” (Negritos) หรือ “ซาไก” ที่อพยพร่อนเร่ลอยร่นไปเรื่อย ๆ ไม่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งถาวร มีรูปแบบการดำรงชีพที่เป็นอิสระ จึงหลีกเลี่ยงจากกลุ่มคนอื่น ๆ ที่เข้ามารุกรานในพื้นที่ทำกินของตน จนไม่เหลือร่องรอยการตั้งถิ่นฐานในเกาะภูเก็ต โดยคนกลุ่มนี้ร่อนเข้าไปในป่าทึบทางภาคใต้แถบจังหวัดกระบี่ ตรัง พัทลุง และสตูล คงเหลือกลุ่มคนดั้งเดิมที่ยังคงอาศัยอยู่ในภูเก็ตจนถึงปัจจุบัน คือ กลุ่มชาวเล หรือชาวน้ำ ที่มีชื่อเรียกใหม่ว่า “ไทยใหม่” ซึ่งกลายเป็นคนกลุ่มน้อยที่พยายามสร้างความเป็นตัวตนของกลุ่ม โดยยังคงรักษา สืบทอดวัฒนธรรม และประเพณีที่สำคัญไว้ให้ลูกหลาน แม้มีการรุกรานอาณาเขตพื้นที่อาศัยและพื้นที่ทำกิน จากกลุ่มคนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาควบคุมพื้นที่และสร้างอัตลักษณ์ความเป็นตัวตน

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี บริเวณพื้นที่ทางตอนใต้ของคาบสมุทรมาลายู เดิมมีอาณาจักรตามพรลิงค์ อาณาจักรลังกาสุกะ อาณาจักรศรีวิชัย และอาณาจักรศรีธรรมราชนครปกครองพื้นที่นี้ตามลำดับ Pinbuddhasil (interview, 2017) กล่าวถึงชาวจีนว่า ได้เข้ามาภูเก็ตตั้งแต่มยุคสมัยที่อาณาจักรตามพรลิงค์กำลังรุ่งเรืองในดินแดนคาบสมุทรมาลายู เพราะเป็นศูนย์กลางติดต่อค้าขายระหว่างจีนกับอินเดีย ชาวจีนจึงเป็นที่รู้จักกันในฐานะผู้ที่เข้ามาแสวงโชคจากการค้าขายกับชาวพื้นเมือง เช่นเดียวกับ Rajapantharaksa (1985) ที่กล่าวถึงเกาะภูเก็ตว่า เป็นชุมชนโบราณมาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 700 และประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-18 อาณาจักรศรีวิชัยได้แผ่ขยายอาณาเขตจนมีอำนาจครอบคลุมคาบสมุทรมาลายูนานกว่า 600 ปี ได้มีเมืองตักโกละ เรียกชื่อตามชาวอินเดียว่า “ตักโกละ” ซึ่งรู้จักในเวลาต่อมาว่า “เมืองตะกั่วป่า” เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าขายบนฝั่งทะเลตะวันตกของแหลมมาลายู ใช้พื้นที่เกาะภูเก็ตที่เรียกว่า “แหลมสลาบ” (ถลาง) เป็นท่าจอดเรือ สำหรับพักซ่อมแซมเรือที่เดินทางฝ่าคลื่นลมจากเมืองตะกั่วป่า โดยพื้นที่ทางตอนใต้ของแหลมสลาบทางด้านตะวันออกซึ่งมีลักษณะเป็นอ่าวกำบังคลื่นลมเป็นเมืองท่าเรือ ปัจจุบันเรียกว่า “อ่าวฉลอง” พื้นที่เกาะภูเก็ตจึงอยู่ใน

ฐานะเมืองท่าเรือ Waliphodom (อ้างถึงใน Chinakarn, 2005) ได้กล่าวว่า จากการติดต่อทางทะเล การเดินเรือสำเภามาผ่านช่องแคบ ผ่านอ่าวพังงา และผ่านอ่าวตะกั่วป่า จึงพบร่องรอยการตั้งชุมชนของกลุ่มชาวอินเดียหรือชาวเปอร์เซีย และยังพบเครื่องถ้วยชามสังคโลกของจีนสมัยราชวงศ์ถัง แสดงให้เห็นว่าสถานที่นี้เป็นแหล่งชุมชนหรือสถานีเปลี่ยนผ่านสินค้า เนื่องด้วยบริเวณแห่งนี้มีแร่ดีบุกจำนวนมาก จึงอาจใช้เป็นสถานีพักสินค้า หรือเป็นแหล่งที่ทำอุตสาหกรรม เพราะบริเวณแห่งนี้พบการทำแก้ว และลูกปัดจำนวนมาก แต่ไม่ปรากฏหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชาวอินเดีย และในช่วงที่ภูเก็ตอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรศรีธรรมราชนคร หรือศิริธรรมนคร ได้ถูกยกฐานะเป็นเมืองสิบสองนักษัตร โดยกำหนดเป็น ปิจอ มีตราสุนัขเป็นตราประจำเมือง มีชื่อเรียกว่า “เมืองตะกั่วกลาง” ต่อมาในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อาณาจักรศิริธรรมนครตกเป็นเมืองประเทศราชของอาณาจักรสุโขทัย เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชได้ให้ภูเก็ตหรือเมืองกลางในขณะนั้นส่งส่วยเป็นแร่ดีบุก เพื่อใช้เป็นเครื่องบรรณาการแก่สุโขทัย ภูเก็ตจึงเป็นพื้นที่ผลิตดีบุกที่สำคัญและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงมาตั้งแต่อดีต

ด้วยมิติพื้นที่ทางกายภาพที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ สินแร่ในพื้นที่ดิน รวมถึงชัยภูมิที่ตั้งอยู่ในแนวเส้นทางการเดินเรือสายเก่าจากอินเดียผ่านอ่าวเบงกอลมายังชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรมลายู จึงเป็นพื้นที่ที่โครงสร้างทางกายภาพมีศักยภาพมากพอ ซึ่งถือเป็นทุนเดิมที่สำคัญในกระบวนการผลิต จึงทำให้เกาะภูเก็ตเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักเดินเรือมาตั้งแต่อดีต และทำให้คนหลากหลายกลุ่มสนใจเข้ามาจับจองตั้งถิ่นฐาน และแสวงหาประโยชน์จากทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต เกิดสังคมเมือง และอัตลักษณ์ทางสังคมในเวลาต่อมา ซึ่ง Feungfusakul (2000) กล่าวว่า พื้นที่ “เกาะ” เป็นทรัพยากรที่ก่อให้เกิดรายได้มหาศาล และเป็นธรรมชาติที่รื้อการพิทักษ์จากมนุษย์ รวมทั้งเป็นที่แสดงออกของคุณธรรมความเสียสละอย่างใหญ่หลวงส่วนบุคคล ซึ่งเป็นไปได้ในเงื่อนไขที่พื้นที่ธรรมชาติกลายเป็นทรัพยากรส่วนบุคคลที่เข้ามายุติครองพื้นที่ และสร้างความเป็นอัตลักษณ์ทางพื้นที่ อันทำให้กลุ่มคนดั้งเดิมที่รักอิสระต้องอพยพออกนอกพื้นที่ เหลือไว้แต่กลุ่มชาวไทยใหม่กลุ่มเล็ก ๆ ที่ยังคงต่อสู้ดิ้นรน ปรับตัว และเปลี่ยนแปลง เพื่อความอยู่รอดอันเป็นการเปลี่ยนผ่านตามบริบทของยุคสมัย

2. พื้นที่ทางสังคมของจังหวัดภูเก็ต อันมีความหมายต่อกลุ่มคนจีน และกลุ่มชนต่าง ๆ

ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งกรุงสุโขทัย ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสุโขทัยกับจีนเป็นไปอย่างเอื้ออาทรแบบจิ้มก้อง ในระบบเครื่องราชบรรณาการ (Tributary Relation) และมีการติดต่อค้าขายกัน แต่ยังไม่สามารถยืนยันถึงการตั้งถิ่นฐานของคนจีนในสมัยสุโขทัย กระทั่งในสมัยอยุธยา จึงมีหลักฐานที่เชื่อได้ว่ามีการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในอยุธยา ในส่วนของชาวยุโรป โปรตุเกสเป็นชาติแรกที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีอย่างเป็นทางการกับกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 เพื่อค้าขาย และเผยแผ่ศาสนาคริสต์ ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม พวกฮอลันดาได้เข้ามาตั้งสถานการค้าแถบปากน้ำเจ้าพระยา มีสาขาที่นครศรีธรรมราชและเกาะภูเก็ต ซึ่งมีการซื้อขายแร่ดีบุกในเกาะภูเก็ตด้วย กระทั่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ฝรั่งเศสได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองและการค้า สามารถควบคุมการผลิตและการซื้อขายแร่ดีบุกในพื้นที่เมืองกลางได้ แต่สมัยสมเด็จพระเพทราชา

การค้าขายดิบถูกได้เป็นอย่างดีเสรี โดยเมืองภูเก็ตที่อยู่ทางใต้ของเมืองกลางมีความเจริญด้านการซื้อขายแร่ดิบถูกมากกว่าเมืองกลาง จวบจนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า อย่างไรก็ตาม ความต้องการดิบถูกของชาติตะวันตกทำให้การค้าขายดิบถูกเริ่มคึกคักขึ้นอีกครั้ง พระเจ้าตากสินมหาราชได้มีพระบรมราชานุญาตให้พ่อค้าชาวอังกฤษตั้งสำนักงานผูกขาดแร่ดิบถูกของเมืองกลางที่บ้านท่าเรือ รวมทั้งมีการพบแหล่งแร่ดิบถูกบริเวณพื้นที่บ้านสะปำ บ้านสามกอง และบ้านกะทู้

ภูเก็ตที่รู้จักกันในชื่อเมืองกลางจึงมีความหมายต่อชนกลุ่มต่าง ๆ นับแต่เริ่มต้นประวัติศาสตร์ไทย เพราะมีสินแร่ดิบถูกเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ภูเก็ตจึงเป็นพื้นที่ที่มีความหมาย และภาพลักษณ์สำคัญในฐานะแหล่งผลิตดิบถูก โดยเฉพาะในช่วงการแสวงหาดินแดนใหม่ของชาติมหาอำนาจในยุโรป ที่มีโปรตุเกส ฮอลันดา และฝรั่งเศส เข้ามามีบทบาทด้านกิจการดิบถูกในสมัยอยุธยา โดยมีโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองในแต่ละช่วงเวลาเป็นตัวกำหนด ซึ่งล้วนเป็นการแสวงหาประโยชน์ตามแบบทุนนิยม ดังนั้น ทรัพยากรดิบถูกจึงเป็นตัวแปรสำคัญของการขับเคลื่อนการผลิตในพื้นที่ภูเก็ต โดยมีกลุ่มนายทุนชนชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะชาวยุโรปซึ่งมีสมรรถนะทางการทหารที่สูงกว่า ต่างต้องการเข้ามาครอบงำผลประโยชน์ในพื้นที่ แต่รัฐไทยในฐานะเจ้าของทรัพยากรจำต้องหาทางแก้ไขเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองเช่นกัน

หลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีการล่าอาณานิคม ความต้องการแร่ดิบถูกมีสูง ส่งผลให้นายทุนจากป็นัง และสิงคโปร์ที่ต่างเป็นอาณานิคมของอังกฤษเข้ามามีส่วนในการทำเหมืองแร่ดิบถูกในภูเก็ต ซึ่งมีปริมาณแร่ดิบถูกมากกว่าพื้นที่อื่น แต่ด้วยอุปสรรคในการจ้างแรงงานคนไทยที่อยู่ในระบบไพร่ จึงมีการแก้ปัญหาด้วยการจ้างแรงงานชาวจีนจากพื้นที่ใกล้เคียง และชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพไปทำมาหากินในดินแดนต่าง ๆ ทั่วโลก ชาวจีนจึงเป็นแรงงานกลุ่มสำคัญในระบบการผลิตดิบถูกในภูเก็ต และได้มีการตั้งชุมชนชาวจีนขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งมีการรวมกลุ่มเป็นอั้งยี่ หรือที่เรียกกันว่า“ยี่หิ้น” ในสมัยรัชกาลที่ 3 ดังนั้น ขบวนการผลิตที่เกิดขึ้นในพื้นที่จึงก่อเกิดพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มชาวจีนที่มีจำนวนมากกว่คนพื้นเมืองในขณะนั้น และการรวมกลุ่มทางสังคมทำให้มีอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้มากขึ้น ซึ่งต่อมากลุ่ม “ยี่หิ้นปุ่นเถ่าก่ง” ในตำบลกะทู้ และกลุ่มยี่หิ้นเกียนเต็ก ในตัวเมืองภูเก็ต ได้ก่อความวุ่นวายขึ้นถึง 2 ครั้ง ด้วยเหตุจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มเป็นสำคัญ ทำให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงแต่งตั้งหัวหน้ากลุ่มตระกูลแซ่ต่าง ๆ เป็นผู้คอยดูแลกลุ่มของตน นับเป็นการยกระดับความสำคัญของกลุ่มชาวจีนในพื้นที่ กระทั่งมีการจัดตั้งมณฑลภูเก็ต และพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ได้เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต ในปี พ.ศ. 2444 ซึ่งเป็นช่วงที่ความต้องการดิบถูกมีเพิ่มขึ้นอย่างมาก มีการจัดเรือไปปรับแรงงานคนจีนที่เมืองไห่หมิง (เซี่ยเหมิน) ประเทศจีนเข้ามาทำงาน ก่อนที่จะปรับเปลี่ยนไปใช้เครื่องจักรต่าง ๆ แทนการใช้แรงงาน และมีการพัฒนาอาชีพต่าง ๆ ทำให้ภูเก็ตมีความเจริญขึ้นเป็นอันมาก กลุ่มอั้งยี่ก็ได้เปลี่ยนไปเป็นสมาคมที่ถูกต้องตามกฎหมาย และคนจีนในเมืองภูเก็ตจำนวนหนึ่งได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ สังคมชาวจีนจึงขยายตัวออกไปมากขึ้น โดยชุมชนชาวจีนในอดีตที่สำคัญ คือ

1. ชุมชนกะทู้ หรือ “โนตู” ปัจจุบันอยู่พื้นที่ในอำเภอกะทู้ ส่วนใหญ่เป็นคนจีนฮกเกี้ยนที่อพยพมาก่อนปี พ.ศ. 2368 และทยอยกันเข้ามาเรื่อย ๆ แล้วจึงสร้างชุมชน รวมทั้งสร้างศาลเจ้าต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น ศาลเจ้าต๋องย่องสู และศาลเจ้าหล่ายถู่เต้าโบ้เก้ง เป็นต้น (Pinpradab, interview, 2017)

2. ชุมชนกลาง คนจีนฮกเกี้ยนได้อพยพเข้ามาตั้งเป็นชุมชน และประกอบอาชีพค้าขาย รวมถึงทำเหมืองแร่ มีชุมชนตลาดจีนอยู่ระหว่างชุมชนบ้านเมืองใหม่กับชุมชนบ้านท่ามะพร้าว ซึ่งเป็นท่าเรือสินค้าสู่อ่าวพังงา และชุมชนบ้านเชิงทะเลหรือบ้านดินเล ที่เป็นชุมชนของคนจีนทำเหมืองแร่ และมีการสร้างศาลเจ้าสามองค์หู้ และศาลเจ้าหลิมไ้หู้ซู้ (บ้านดินเล หรือเชิงทะเล) ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่อำเภอกลาง

3. ชุมชนท่าเรือ เป็นชุมชนที่มีท่าเทียบเรือตั้งอยู่บริเวณ “คลองท่าเรือ” มีเรือสำเภาสากลหลักเข้ามาจอดเทียบท่า ซึ่งยังมีร่องรอยแนวสันคลองให้เห็น ในอดีตเป็นที่ตั้งของจวนเจ้าเมืองกลาง ปัจจุบันอยู่ในอำเภอกลาง และเป็นสถานที่ตั้งอนุสาวรีย์ท้าวเทพกระษัตรี และท้าวเทพศรีสุนทร รวมทั้งมีศาลเจ้าท่าเรือ

4. ชุมชนบ้านสะปำ ปัจจุบันอยู่ในอำเภอเมืองภูเก็ต เป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดกับชุมชนท่าเรือ และมีแร่ดีบุกที่อุดมสมบูรณ์ ด้วยพื้นที่ที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณริมทะเล จึงเป็นพื้นที่ที่คนจีนอพยพขึ้นฝั่งท่าเรือขนส่งสินค้า จนกลายเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยของคนจีน และมีศาลเจ้าเหียบเทียนกวนเต๋กุน ที่ชาวบ้านนำгимขึ้นองค์เทพเต๋กุน หรือเทพกวนอูจากเมืองจีนมาประดิษฐานไว้ที่ศาลเจ้ากลางหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกคนได้บูชา เป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน

5. ชุมชนในเมืองทุ่งคา อยู่ในตัวอำเภอเมืองภูเก็ตปัจจุบัน เดิมมีร่องน้ำลึกโดยธรรมชาติเรือสำเภานขนาดใหญ่สามารถแล่นเข้ามาได้ จึงเป็นพื้นที่ท่าเทียบเรือขึ้นฝั่งของชาวเรือและคนจีนที่อพยพ (Pumpkinphon, interview, 2017) ทำให้เกิดชุมชนในเมืองทุ่งคาหลายชุมชน เช่น ชุมชนตัวโพ หรือที่คนภูเก็ตเรียกว่า “ตลาดใหญ่” หมายถึง ตลาดใหญ่ เป็นตลาดค้าขายที่ใหญ่ที่สุดของเมืองภูเก็ตในอดีต ซึ่งปัจจุบันมีการจัดงานถนนคนเดินในทุกวันอาทิตย์ เพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว เป็นการผลิตภาพซ้ำเพื่อย้อนให้เห็นอดีตที่เคยเจริญรุ่งเรืองของถนนเส้นนี้ และมีศาลเจ้าเตงกต๋องตั้งอยู่ในพื้นที่ ส่วนชุมชนที่อยู่ติดกัน คือ ชุมชนตลาดเหนือ หรือตลาดเหนือ เป็นชุมชนที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนจีนและเป็นที่ตั้งของศาลเจ้าซ่มส้านเทียนเฮวแก้งฮกจิวงงสี รวมทั้งเป็นที่ตั้ง “อ้งมอหลาว” หรือคฤหาสน์ขนาดใหญ่ของคหบดี ซึ่งอาคารบ้านเรือนในย่านโดยรอบชุมชนตัวโพ ล้วนเป็นอาคารสไตล์ชิโนโปรตุกีสที่มีศิลปะแบบจีนผสมผสานอยู่ด้วย ส่วนชุมชนจู้ยตุ่ยที่อยู่ใกล้กัน Chuenpimonch (interview, 2017) กล่าวว่า เป็นที่ตั้งของตลาดสดสาธารณะของเมือง หรือที่เรียกว่า “บันส้าน” มีศาลเจ้าจู้ยตุ่ยเต้าโบ้เก้งตั้งอยู่ติดกับศาลเจ้าปุดจ้อหรือศาลเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งเดิมด้านหน้าศาลเจ้าเป็นท่าเทียบเรือ โดยสายน้ำได้เชื่อมไปถึงชุมชนกอจ้าน ย่านอาศัยของชาวจีนที่ประกอบอาชีพประมง และตัดฟันขาย ในละแวกเดียวกันยังมีชุมชนบางเหนียว ชุมชนตัวบ่าง และชุมชนบางจั่ว ซึ่งทำอาชีพประมงหรืออาชีพที่เกี่ยวกับเรือสินค้าเพราะเป็นพื้นที่ใกล้ทะเล นอกจากนี้ ยังมีชุมชนย่อยอีกหลายแห่ง ภูเก็ต

จึงเป็นพื้นที่ทางสังคมที่สำคัญของกลุ่มคนจีนที่มีจำนวนมากที่สุด

3. พื้นที่จินตนาการแห่งการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ความเป็นคนจีน

การเริ่มต้นชีวิตใหม่ของคนจีนที่อพยพเข้ามาทำมาหากินบนพื้นที่เกาะภูเก็ต นับเป็นการเริ่มต้นจากจุดที่ถือว่าต่ำสุด แต่ด้วยการรวมตัวของกลุ่มคนจีนจึงนำไปสู่การสร้างชุมชนของตนในพื้นที่ต่าง ๆ เป็นการสร้างบทบาททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครองที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับกลุ่มคนอื่น ๆ ในพื้นที่เดียวกัน และเป็นการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นจีนด้วยการนำความเชื่อดั้งเดิมมาใช้ในการแสดงออกร่วมกัน เกิดเป็นพลังของความเป็นกลุ่ม Limpakornkul (interview, 2017) กล่าวว่า คนจีนโพ้นทะเลที่เดินทางออกจากการกดขี่ต้องเผชิญกับความยากลำบาก โดยเฉพาะการเดินทางทางทะเลด้วยเรือสำเภา ฝ่าคลื่นลมในมหาสมุทรที่เต็มไปด้วยภัยอันตราย และอุปสรรคนานัปการ จึงต้องหาสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจระหว่างการเดินทาง เช่น การเซ่นไหว้เทพยดา การบูชาองค์เทพเทียนซ่งเส้งโบ๊ หรือมาจ้อโป๊ ที่คนจีนนับถือว่าเป็นเทพธิดาแห่งมหาสมุทร การอัญเชิญกิมซึ้ง (เทวรูป) ขององค์เทพเจ้าต่าง ๆ หรือเฮี้ยวไห้ย (ผงรูปจากกระถางรูป) หรือวัตถุมงคลอื่น ๆ ที่นำติดตัวมาจากบ้านเกิด เพื่อใช้เป็นเครื่องรางป้องกันอันตรายจากการเดินทาง เป็นต้น มีการนำกิมซึ้งองค์เทพ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อเหล่านั้นไปประดิษฐานไว้ในศาลเจ้าที่ร่วมกันสร้างขึ้นในชุมชนต่าง ๆ เพื่อการสักการะบูชาร่วมกัน และยังใช้ศาลเจ้าเป็นสถานที่พบปะทำกิจกรรมต่าง ๆ Pumpkinphon (interview, 2017) กล่าวถึงศาลเจ้าในอดีตว่า ใช้เป็นที่พักพิงชั่วคราวสำหรับคนจีนที่เพิ่งเดินทางมาใหม่ เพื่อรอให้ญาติพี่น้องมารับไปทำงานในพื้นที่ต่าง ๆ โดยยังคงมีคนจีนรุ่นใหม่เดินทางเข้ามาแสวงโชคในเมืองภูเก็ตที่กำลังเจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่อง และศาลเจ้ายังมีความสำคัญทางจิตใจ โดยเมื่อถึงวัน “โช้ยฮิด” และ “จ๊ับห่อง” คือ วันที่ 1 และวันที่ 15 ของทุกเดือนตามปฏิทินจันทรคติจีน ซึ่งถือเป็นวันพระของจีน ผู้ที่ทำเหมืองแร่ต่างเดินทางเข้ามาสักการะองค์เทพ และ “ซ่งแก้ง” หรือสวดบทบูชาองค์เทพในศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ใกล้กับสถานที่ทำเหมืองแร่ หรือกลับไปไหว้บรรพชนประจำตระกูล ศาลเจ้าจึงเป็นพื้นที่แห่งความหวังทางจิตใจของชาวจีนในขณะนั้น

คติความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนเป็นความเชื่อในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ วิญญาณบรรพบุรุษ และเทพเจ้าต่าง ๆ อันเป็นความเชื่อที่หลอมรวมอยู่ในศาสนาเต๋า ขงจื้อ และพุทธศาสนา มหายานแบบจีน ที่เรียกว่า “ซำก่า” หรือสามศาสนา โดยศาลเจ้าที่ชุมชนชาวจีนจัดตั้งขึ้นล้วนเป็นรูปแบบเต๋า แต่มีองค์เทพเจ้าทั้งสามศาสนา และมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามแบบศาสนาเต๋า และขงจื้อเป็นหลัก ซึ่งศาลเจ้าที่บรรพชนชาวจีนได้สร้างขึ้นล้วนได้รับการพัฒนาปรับปรุง สืบสานความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพิธีกรรมต่าง ๆ โดยลูกหลานในรุ่นต่อ ๆ มา มีการสร้างศาลเจ้าใหม่ในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ จนปัจจุบันมีประมาณ 52 ศาลเจ้า กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ทั้ง 3 อำเภอ ของจังหวัดภูเก็ต เป็นการผลิตซ้ำซึ่งภาพลักษณ์ความเป็นจีนอันโดดเด่น ทั้งนี้ สามารถแยกประเภทและกิจกรรมที่สำคัญของศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ดังนี้

1. ศาลเจ้าเฉพาะของกลุ่มชาวจีนเชื้อสายต่าง ๆ เพื่อการรวมกลุ่มช่วยเหลือสังคม เช่น ศาลเจ้าซำส้านเทียนเฮวกิ่งฮกจิวงซึ้ง หรือศาลเจ้าแม่ย่านาง ของกลุ่มชาวจีนฮกจิว ที่มีความเก่าแก่

กว่า 168 ปี มีกิมซิ่นเก่าแก่องค์เทพเทียนซ่งเส้งโบ๊ หรือองค์เทพม่าจ้อโป๊เป็นองค์ประธาน และอีกหนึ่งศาลเจ้าที่สำคัญ คือ ศาลเจ้าเง่งกอถ้ง หรือมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต ของกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว เพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนจีนที่มาจากท้องถิ่นเดียวกัน มีกิมซิ่นองค์เทพฮ้อเฮียฮุ้นฮุดโจ้ว เป็นองค์ประธาน

2. ศาลเจ้าเฉพาะขององค์เทพเจ้าต่าง ๆ อันเกิดจากความเชื่อความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพนั้น ๆ อาจเกิดจากการประสบความสำเร็จในสิ่งที่เคยบนบานไว้ หรือเกิดจากความเชื่อร่วมกันของชุมชน เช่น ศาลเจ้าฮกแซแก้ง มีกิมซิ่นองค์เทพซิดแซ่เนียวม่า หรือเทพธิดา 7 องค์ เป็นองค์ประธาน และศาลเจ้ายกเค่แก้ง มีกิมซิ่นองค์เทพเฉ่งจู้จ้อซ้อ หรือจ้อซ้อกง เป็นองค์ประธาน เป็นต้น

3. ศาลเจ้าประจำตระกูล เพื่อใช้เป็นสถานที่แสดงออกร่วมกันของคนในตระกูลแซ่เดียวกัน โดยมี กิมซิ่นองค์เทพที่ถือเป็นบรรพบุรุษของตนเป็นประธานศาลเจ้า เช่น ศาลเจ้าไต้หวนต๋อง ของตระกูลแซ่ฮ้อง มีกิมซิ่นองค์เทพตงอี่จุนฮ้อง เป็นประธาน ศาลเจ้าเตงกงต๋อง (ศาลเจ้าแสงธรรม) ของตระกูลแซ่ตัน มีกิมซิ่นองค์เทพฮ้องซุ่นต่ายส่าย และกิมซิ่นองค์เทพค้ายเจียงเส่งฮ้อง (ตันเส่งฮ้อง) เป็นองค์ประธานร่วมกัน เป็นต้น

4. ศาลเจ้าทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นศาลเจ้าเก่าแก่ที่ตั้งขึ้นในชุมชนต่าง ๆ โดยองค์เทพที่เป็นประธานจะเป็นองค์เทพที่ผู้คนในชุมชนและผู้คนทั่วไปให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก เช่น ศาลเจ้าปุดจ้อ ซึ่งเป็นศาลเจ้าเก่าแก่ที่ตั้งอยู่ในตัวเมืองภูเก็ต มีกิมซิ่นองค์เจ้าแม่กวนอิมเป็นองค์ประธาน ศาลเจ้าถึกตัว มีกิมซิ่นองค์เทพหยกอ่องซ่งเต้ ผู้เป็นเจ้าแห่งเทพดาเป็นองค์ประธาน เป็นต้น

5. ศาลเจ้าที่จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในงานประเพณีที่สำคัญ เช่น ศาลเจ้าเซ่งเต็กเบ๊ว ที่มีการจัดงานประเพณีพ้อต้อ หรืองานประเพณีไหว้ขนมเต่าแดง ซึ่งมีการจัดงานอย่างยิ่งใหญ่มากกว่า 10 วัน ศาลเจ้าจู้ด่วยเต้าโบเก้ง ที่มีการจัดงานประเพณีถือศีลกินผักตลอด 9 วัน 9 คืน รวมถึงมีศาลเจ้าในชุมชนต่าง ๆ ทั่วทั้งจังหวัดภูเก็ตมากกว่า 20 ศาลเจ้าที่ปรับเปลี่ยนให้มีการจัดงานประเพณีถือศีลกินผัก ส่งผลให้งานประเพณีถือศีลกินผัก เป็นหนึ่งในทรัพยากรการท่องเที่ยววัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก เป็นต้น

ศาลเจ้าจีนในจังหวัดภูเก็ตที่ได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับ มีองค์ประกอบสำคัญทางนัย ที่ให้ความหมายทางสัญลักษณ์แห่งความทรงจำทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ภูเก็ต และเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนา รวมทั้งเป็นพื้นที่สำคัญที่มีคุณค่าต่อสังคมและเศรษฐกิจนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เป็นศูนย์กลางการพบปะสังสรรค์ของลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนจากทุกสารทิศ ช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น เกิดความอบอุ่นเสมือนครอบครัวใหญ่ในอดีต และการได้มีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในศาลเจ้า ยังเป็นการขัดเกลาให้เกิดการซึมซับ และส่งผ่านวัฒนธรรมความเชื่อต่าง ๆ ไปยังลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีนในรุ่นต่อไปได้เป็นอย่างดี

2. เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญ เพราะเป็นที่สถิตขององค์เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงมีผู้ศรัทธาเดินทางมากราบไหว้สักการะขอพรบารมีต่อองค์เทพ ทำให้เกิดกิจการค้าขายทั้งดอกไม้ ธูปเทียน ผลไม้ และสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการไหว้เจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง

งานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานประเพณีพื้อต่อ งานประเพณีถือศีลกินผัก จะมีการสะพัดของเงินตราที่ใช้จับจ่ายใช้สอยซื้อสินค้าต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เป็นต้น

3. เป็นศูนย์รวมเครือข่ายทางสังคมทั้งภาครัฐและเอกชน ที่ช่วยเหลือการจัดพิธีกรรมในงานประเพณีต่าง ๆ ให้ดำเนินไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อย เป็นการส่งต่อหลักปฏิบัติตามความเชื่อไปยังกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ โดยทางอ้อม ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

4. เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ และแหล่งบันเทิงของผู้คนทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพราะศาลเจ้าเป็นสถานที่สงบร่มเย็นเหมาะแก่การพักผ่อนทำจิตใจให้สงบ เมื่อมีการจัดงานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานฉลองครบรอบปีของศาลเจ้า หรืองานวันแซยิดองค์เทพในศาลเจ้า เป็นต้น จะมีกิจกรรมด้านความบันเทิงเสมอ เช่น การแสดงอุปรากรจีน ภาพยนตร์กลางแปลง ลิเก หนังตะลุง การแสดงบนเวที เป็นต้น โดยรูปแบบความบันเทิงมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

5. เป็นศูนย์รวมทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมจีน โดยเฉพาะโครงสร้างอาคารแบบจีนโบราณ และแบบร่วมสมัยที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ รวมถึงการตกแต่งประดับประดาด้วยภาพเขียนแบบจีนโบราณ หรือแบบผสมผสานของวัฒนธรรมไทย-จีน ตามยุคสมัย ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี จึงเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

6. เป็นแหล่งรวมแห่งการแสดงออกที่สร้างสรรค์ของการทำบุญ และการบริจาคทานของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน และกลุ่มคนอื่น ๆ ที่มีการจัดตั้งโรงทานหรือร้านอาหารเพื่อให้บริการฟรีแก่ผู้ที่เข้าร่วมงานประเพณี และใช้เป็นสถานที่รับบริจาคสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นการช่วยเหลือสังคมและการแสดงตัวตนให้สังคมได้รับรู้ถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเช่นสังคมแห่งการแบ่งปัน และเอื้ออาทรของบรรพบุรุษชาวจีนในอดีต

7. เป็นแหล่งรวมของกิมซิ่น หรือเทวรูปองค์เทพเจ้าจีนที่มีอยู่มากมาย บางองค์เทพอาจมีกิมซิ่นหลายปางหรือหลายบ้าน และหลายขนาด ซึ่งสร้างขึ้นโดยคณะกรรมการศาลเจ้า หรือมีผู้คนที่นำมาถวายให้ทางศาลเจ้า ทำให้ศาลเจ้าเป็นแหล่งรวมเรื่องเล่าขานเกี่ยวกับองค์เทพเจ้าต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมความเชื่อที่งดงามของบรรพบุรุษชาวจีน

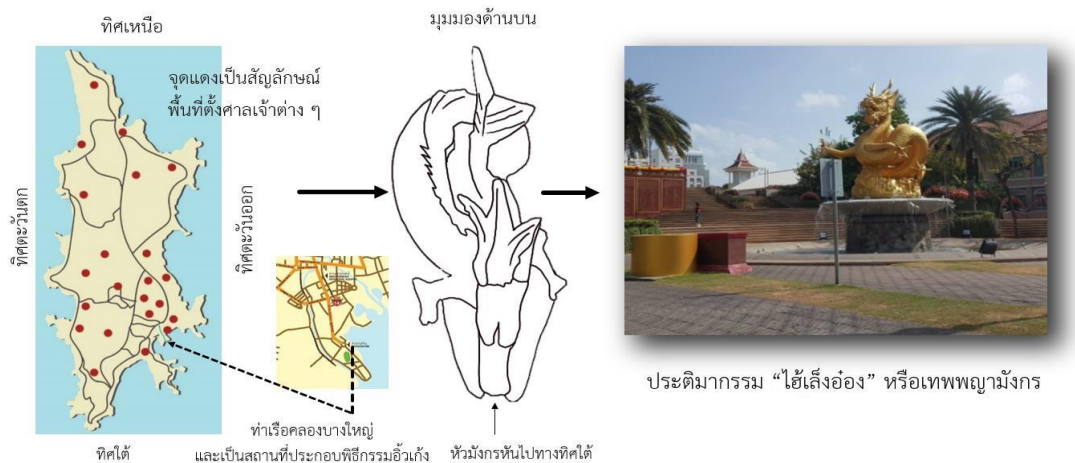
8. เป็นแหล่งรวมของม้าทรง ผู้มีบทบาทสำคัญในมิติปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิญญาณองค์เทพกับศาลเจ้า และศาลเจ้ากับผู้คนตามความเชื่อดั้งเดิมที่บรรพบุรุษชาวจีน โดยทำหน้าที่เป็นร่างทรงองค์เทพเพื่อการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ภายในศาลเจ้า ซึ่งปัจจุบันจำนวนม้าทรงของศาลเจ้าต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ตมีมากกว่าสามพันคน

9. เป็นแหล่งรวมการรักษาพยาบาลผู้ป่วย เป็นที่พึ่งสำคัญของเหล่าคนจีนในอดีตที่การรักษาพยาบาลแบบสมัยใหม่ยังเข้าถึงได้ยาก การเสี่ยงทายใบเซียมซีที่ระบุด้วยยาสมุนไพรตามตำรับยาจีน หรือการประทับทรงองค์เทพโดยม้าทรง เพื่อขอยาสมุนไพรหรือให้องค์เทพทำพิธีปิดเป่าด้วยมนต์คาถา จึงเป็นที่พึ่งทางใจของผู้คนที่ทุกข์ร้อน ซึ่งยังคงปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน

ศาลเจ้าเป็นศูนย์กลางของการสืบทอดและอนุรักษ์ความเชื่อทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษชาวจีนนำติดตัวมาจากบ้านเกิด และส่งต่อมายังลูกหลานที่เป็น

คนไทยเชื้อสายจีน และเป็นพื้นที่จินตนาการที่ใช้แสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่เห็นได้อย่างเด่นชัด สอดคล้องกับที่ Suwajraphinan (2015) กล่าวถึงพื้นที่ในมิติการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่กับสังคม โดยใช้ฐานคิดในเรื่องของศาสนสถานที่ช่วยเอื้อให้เกิดการผสานระหว่างรอยแยกทางกายภาพและนามธรรม ว่าพื้นที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ที่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลายรูปแบบ รวมทั้งสามารถเข้าไปปรับเปลี่ยนและครอบครอง โดยเชื่อว่าพื้นที่เป็นหัวใจสำคัญ คนจีนจึงมุ่งเน้นการปฏิบัติการสร้างและการควบคุมพื้นที่ที่เป็นองค์ประกอบทางกายภาพ และเป็นสัญลักษณ์ความเป็นคนจีนที่ผู้สร้างทำให้เกิดประโยชน์ใช้สอย เกิดคุณค่าด้านต่าง ๆ โดยมีศาลเจ้าเป็นภาพตัวแทนหรือเปรียบเสมือนวัตถุที่สามารถปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งมีพัฒนาการทางความคิดที่ซับซ้อนซ่อนอยู่ภายใต้เจตนาและความหมายของศาลเจ้า นอกจากนี้ (Lefebvre, 1991) ยังกล่าวถึงพื้นที่ในมิติกระบวนการสร้างผลผลิต (The Production of Space) ว่าเป็นผลผลิตการสร้างความหมายด้วยกลุ่มคนทางสังคมศาสตร์ ซึ่งอาศัยพื้นที่สร้างปรากฏการณ์ทางประดิษฐกรรมของสังคม และมองเห็นพื้นที่เป็นประดิษฐกรรมทางสังคมของพื้นที่ที่เรียกว่า “Social Space” พื้นที่ทั้งสาม และเวลา ที่เป็นปัจจัยการผลิต ขบวนการทางสังคม และการสร้างอัตลักษณ์อันเป็นผลจากการผลิต

ภูเก็ตเป็นพื้นที่จินตนาการที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นจีนที่คนจีนกลุ่มต่าง ๆ ได้สร้างอัตลักษณ์ความเป็นจีนผ่านวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม โดยมีประติมากรรม “ไ้เล้งอ่อง” หรือเทพญามังกรที่แสดงสัญลักษณ์เชิงพื้นที่ของกลุ่มคนจีนในจังหวัดภูเก็ต ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 พื้นที่ภูเก็ตรูปร่างมังกรทะเลและประติมากรรม “ไ้เล้งอ่อง” หรือเทพญามังกร
ที่มา: ผู้เขียน

อภิปรายผล

ด้วยสภาพพื้นที่ทางกายภาพที่เป็นเกาะ ซึ่งมีธรรมชาติอันสวยงามและทรัพยากรที่หลากหลาย ทำให้ภูเก็ตเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การผลิตสร้างสังคมที่มีความอิสระเสรีของกลุ่มคนดั้งเดิม ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วไปในภาคใต้ของประเทศไทย โดยมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ในเส้นทางเดินเรือ เหมาะแก่การ

จอดพักเรือ ทำให้กลุ่มนักเดินเรือทั้งชาวอินเดีย ชาวเปอร์เซีย ชาวยุโรป และชาวจีน รู้จัก แวะเข้ามาพักอาศัยเพื่อเปลี่ยนผ่านสินค้าและค้าขายระหว่างกัน โดยคนพื้นเมืองมีการผลิตแร่ดีบุกที่เป็นทรัพยากรที่มีเป็นจำนวนมากในพื้นที่ ทำให้ภูเก็ตเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และเป็นต้นเหตุสำคัญของการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในพื้นที่ของกลุ่มคนต่าง ๆ ภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองการปกครองในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะในสมัยจักรวรรดินิยมที่มหาอำนาจยุโรปเข้ามามีบทบาทในประเทศไทย ได้เป็นจุดเริ่มของการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตดีบุกให้เป็นอุตสาหกรรมหลักบนพื้นที่เกาะภูเก็ต ที่ทำให้ผู้คนเริ่มหลั่งไหลเข้ามาทำงานในภูเก็ตมากขึ้น แต่ทำให้พวกเขาส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนดั้งเดิมต้องถอยร่นออกจากภูเก็ต คงเหลือแต่กลุ่มชาวเลที่มีจำนวนไม่มากนักที่ยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ริมทะเล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ใช้ในวิถีการผลิตตามธรรมชาติ พื้นที่ทางกายภาพของเกาะภูเก็ตจึงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพของทุนทางธรรมชาติเพียงพอในการผลิตสร้างสังคมของกลุ่มชนต่าง ๆ ตามความประสงค์ของผู้ใช้พื้นที่

การปฏิวัติอุตสาหกรรมและการล่าอาณานิคม ก่อให้เกิดความต้องการแร่ดีบุกจำนวนมาก และต้องการแรงงานจำนวนมากในขบวนการผลิตด้วย จึงเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมกับคนจีนโพ้นทะเลที่ต้องการอพยพออกไปทำมาหากินในต่างแดน ทำให้เกิดการหลั่งไหลของชาวจีนเหล่านั้น โดยเฉพาะชาวจีนเชื้อสายฮกเกี้ยนที่เข้ามาเป็นแรงงานเหมืองแร่และกิจการอื่น ๆ เป็นจำนวนมากที่สุด และเกิดการรวมกลุ่มเป็นชุมชนของคนจีนในพื้นที่ใกล้เคียงกับแหล่งผลิตเหล่านั้น พื้นที่ชุมชนจึงเป็นผลผลิตทางสังคมของกลุ่มคน และความเป็นเมืองได้ก่อตัวขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางการผลิตของคนกลุ่มต่าง ๆ โดยมีพื้นที่เมืองทุ่งคาซึ่งมีสภาพภูมิศาสตร์เหมาะแก่การตั้งเมืองเป็นจุดศูนย์กลางของความเจริญ ที่ผู้คนทุกกลุ่มใช้ในการติดต่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า รวมทั้งเป็นศูนย์กลางธุรกิจและแหล่งบันเทิงในขณะนั้น เมืองจึงเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตสร้างสังคม ซึ่งเป็นสังคมที่มีคนจีนเชื้อสายฮกเกี้ยนมากที่สุด ด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นแบบทุนนิยมภายใต้เงื่อนไขของรัฐ แต่ผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมก็เป็นจุดสำคัญของการรวมกลุ่มเรียกร้องต่อต้านจนเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต ซึ่งส่งผลต่อพื้นที่ทางสังคม โดยการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งทางอำนาจ ทำให้ชาวจีนจำนวนหนึ่งได้รับโอกาสในการเป็นผู้นำทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง ซึ่งส่งผลดีต่อคนจีนในความสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นในพื้นที่ และเกิดพื้นที่ทางสังคมของคนจีนมากขึ้น

การสร้างศาลเจ้าขึ้นในพื้นที่ของชุมชนต่าง ๆ ของบรรพบุรุษชาวจีน การนำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนำติดตัวจากบ้านเกิดมาประดิษฐานเพื่อการสักการบูชา และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามที่เคยปฏิบัติกันมา เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกัน ทำให้เกิดการผ่อนคลายจากการทำงานหนักและความคิดถึงดินแดนที่ตนจากมา ศาลเจ้าจึงเป็นพื้นที่จินตนาการและพื้นที่ทางสังคมอันสำคัญ ที่กลุ่มชาวจีนตั้งใจสร้างขึ้นเพื่อการผลิตซ้ำซึ่งความทรงจำและวัฒนธรรม ประเพณีที่มีอัตลักษณ์ตามที่เคยปฏิบัติกันมา ดินแดนบ้านเกิด ดังที่ Chantavanich (2014) กล่าวว่า สังคมดำรงอยู่และขับเคลื่อนได้ต้องอาศัย “พลัง” ซึ่งประกอบไปด้วยศาสนาและวัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งที่มีมนุษย์ช่วยกันสร้างขึ้นและรับรู้ร่วมกัน เป็นพลังทั้งศาสนา และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นตามความจริงทางสังคม พลังจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมขับเคลื่อนไปได้ และด้วยลักษณะการดำรงครอบครัวแบบขยายของชาวจีน เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้

เกิดการกล่อมเกล่าและส่งผ่านวัฒนธรรม ประเพณี ตามความเชื่อทางศาสนาไปสู่ลูกหลานชาวไทย
เชื้อสายจีนในรุ่นต่อ ๆ มา

ปัจจุบันการทำเหมืองแร่ดีบุกในจังหวัดภูเก็ตได้สิ้นสุดลงแล้ว ต้นทุนทางศิลปวัฒนธรรม และ
การประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีต่าง ๆ ของบรรพบุรุษชาวจีนยังคงปรากฏอยู่ในศาลเจ้าต่าง ๆ
เช่น จิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรมกิมซิ่น พิธีกรรมในงานประเพณีถือศีลกินผัก และงานประเพณี
พ้อต่อ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวแทนที่ทรัพยากรดีบุก
ซึ่งส่งผลต่อเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศเป็นอย่างดี ภูเก็ตจึงเป็นพื้นที่ที่มีความหมายอันสำคัญยิ่ง
ต่อคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีน ตลอดจนผู้คนกลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่มาโดยตลอด ดังที่ชินแสจินได้เปรียบ
พื้นที่ภูเก็ตตามตำราฮวงจุ้ยว่ามีลักษณะ “มังกรทะเล” จึงได้ชื่อว่า พญามังกรน้อย (Phunwong, 2013)
และคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตร่วมกับเทศบาลนครภูเก็ตยังได้จัดสร้างประติมากรรม “ไฮ้เหล้งอ่อง”
หรือเทพมังกร ประดิษฐานในสวนสาธารณะกลางเมืองภูเก็ต โดยมีการจัดงานบวงสรวงเป็นประจำ
ทุกปี เป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่เกาะภูเก็ตที่มีต่อผู้คนในพื้นที่ตลอดมา อย่างไรก็ตาม
ภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในกระแสโลกาภิวัตน์ การธำรงรักษาหลักความเชื่อดั้งเดิมอันมี
เอกลักษณ์เฉพาะของบรรพชนให้คงไว้ตลอดไปเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ดังนั้น การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศิลป-
วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีปฏิบัติของบรรพบุรุษชาวจีนในมิติต่าง ๆ เช่น
ศิลปะภาพจิตรกรรมฝาผนังและลวดลายเงินในศาลเจ้า ขนบธรรมเนียมการบูชาบรรพบุรุษ ม้าทรงกับ
ความเชื่อในปฐิสมพันธ์กับองค์เทพ เป็นต้น ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน
ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนและผู้คนทั่วไปในการมีส่วนร่วมจัดวาง
แนวทางที่สมดุลในการอนุรักษ์ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษให้คงอยู่ และคงไว้ซึ่ง
การทำพื้นที่จังหวัดภูเก็ตให้เป็น “พื้นที่แห่งการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นเงิน” ที่ยังคงมีความโดดเด่น
ตลอดไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมตตา ศิริสุข ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ กรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ขอขอบพระคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย
เพื่อพัฒนานิสิตระดับบัณฑิตศึกษาสำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

Chantavanich, S. (2014). *Sociological theory* (8th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.

[in Thai]

Chinakarn, P. (2005). *Thalang, Phuket and Phuket*. Bangkok: O.N.G. [in Thai]

- Chuenpimonch, S. (2017, 11 October). *Phuket's cultural philosopher in Phuket director, Chui Tui Tao Bo Keng foundation and former ritual practitioner (huad gua) in the vegetarian festival of jui dtui shrine*. (interview). [in Thai]
- Department of Mineral Resources Ministry of Natural Resources and Environment. (2013). *District classification for management in geology and mineral resources Phuket province*. Retrieved from <http://www.dmr.go.th> [in Thai]
- Feungfusakul, A. (2000). Areas in social science theory. *Journal of Social Sciences Faculty of Social Sciences Chiang Mai University*, 2(12), 65-101. [in Thai]
- Fine Arts Department. (1989). *Thalang, Phuket andaman coastline: Archeology ethnic and economic history*. Bangkok: Fine Arts Department. [in Thai]
- Kaentakhian, S. (n.d.). *History of Phuket town*. Phetchaburi: Phetchaburi Teachers' College. [in Thai]
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Malden, Massachusetts: Blackwell.
- Limpakornkul, T. (2018, 6 August). *Chinese cultural guru in Phuket vice president of Sam Sian Tian Hua Kung shrine*. (interview). [in Thai]
- Manujuntharat, S. (2017, 11 October). *Phuket's cultural philosopher in Phuket director, Chui Tui Tao Bo Keng foundation and former ritual practitioner (huad gua) in the vegetarian festival of jui dtui shrine*. (interview). [in Thai]
- Phunwong, T. (2013). *History of Phuket town*. Bangkok: Odeon Store. [in Thai]
- Pinbuddhasil, S. (2017, 10 August). *Cultural scholar and the history of Phuket*. (interview). [in Thai]
- Pinpradab, C. (2017, 10 June). *Chinese cultural philosopher in Phuket province*. (interview). [in Thai]
- Pumpkinphon, P. (2017, 18 October). *Chinese culture philosopher in Phuket province president of the shrine club in Phuket*. (interview). [in Thai]
- Rajapantharaksa, S. (1985). *Thao thep krasattri*. Khon Kaen: Siriphan Offset. [in Thai]
- Suwajaraphinan, S. (2015). *Architecture theory: Public space and social space*. Chiang Mai: Chiang Mai University. [in Thai]